

9. Pominov P. «Jizn moia – böļšoe leto...». O novoi knige Viktora Semeränova «Ritmy vremen» // Semeränov V. *Ritmy vremen.* – Pavlodar: EKO, 2011. – S. 4-12. – stätä
10. Şafer N. G. *Gody i mgnovenä.* – Pavlodar: Zvezda Priirtysä, 2000. - № 2. – S. 3. – stätä
11. Şafer N. G. *Vechnyi poezd.* – Pavlodar: Zvezda Priirtysä, 2012. - № 109. – S. 5. – stätä 12 Gorbunov S. *Verşina Maşhura.* – Pavlodar: *Kazahstanskaia pravda.* –
12. *iulä 2006.* – S. 4. – stätä
13. Grigoreva O. N. *Dostovernöst völñyh perevodov.* – Pavlodar: Zvezda Priirtysä, 2012. – № 30. – stätä
14. Ananeva S. V., Krivoşapova T. V. *Ruskaia literatura / S. V. Ananeva, T. V. Krivoşapova // Literatura naroda Kazahstana: monografia [S. S. Kirabaev, S. A. Kaskabasov, Ş. R. Eleukenov i dr.]; pod obş. red. U. K. Kalijanova; Institut literatury i iskustva im. M. O. Auezova.* – Almaty: KAZakparat, 2014. – S. 43-121. – kniga
15. Muzalevski S. «*Īa jadro jeg koster duşi.*» – Pavlodar: NPF EKO, 2004. –276 s. – kniga
16. Semeränov V. *Īa jivu v Kazahstane. Stihy, poemy, perevody. T. I.* – Astana: Foliant, 2012. – 280 s. – kniga
17. Semeränov V. *Īa jivu v Kazahstane. Stihy, poemy, perevody. T. II.* – Astana: Foliant, 2012. – 296 s. – kniga
18. Nora P. *Problematika mest pamäti / Fransia-pämät. SPb. Īzdatelstvo SanktPeterburgskogo universiteta, 1999. - s. 17-50.* – kniga
19. Īurchenko T.N., Tozyiakova E.A. *Ruskoiazychnaia literatura Gornogo Altaia i dialog kültür / Dialog kültür: poetika lokälnoo teksta: materialy III Mejdunarodnoi nauchnoi konferensii. Gorno-Altaysk, 6-9 sentäbrä 2012. – 200 s. – S. 63-66.* – *sbornik nauchnyh trudov.*

МРНТИ 16.01.45

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.58>

Оразбаева Ф.Ш., <sup>1</sup>Иманқұлова М.А.<sup>2</sup>

<sup>1,2</sup>Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,  
Алматы, Қазақстан.

## ЛАТЫН ӘЛШБИІН МЕҢГЕРТУДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

*Аңдатпа*

Бұл мақалада бүгінгі таңда өзекті деп танылған ақпараттық-коммуникативтік технология арқылы қазақ жазуына негізделген латын қаріпін меңгертудің тиімділігі қарастырылды. Коммуникация терминіне мән беріліп, ақпараттық-коммуникативтік технологияның мазмұны, оның оқыту үрдісінің функциялары, қолданылу түрлері, жалпы бағыттары айқындалды. Сонымен қатар Қазақстандағы латын қаріпіне көшу мәселесі, латын қаріпін оқыту әдістемесі, латын графикасын оқытудағы коммуникативтік ерекшеліктер мен оны АКТ арқылы оқытудағы сөйлесім әрекеттерінің орны көрсетілген. Бүгінгі таңда маңызды болып табылатын ақпараттық-коммуникативтік технология арқылы қазақ жазуына негізделген латын қаріпінің ерекшеліктеріне қарай білім алушыларда қалыптасатын дағды түрлері талданды. Асинхронды және синхронды оқыту тәсілдері қарастырылып, Migo.com шексіз тақтасы, edpuzzle.com тапсырмалар жүйесі, Google Drive қоймасы, Coreapp.ai сабақ және тапсырмалар жүйесі, Kahoot.com тест түрі, obs.studio және басқа да компьютерлік бағдарламалар сарапталды. Инновациялық білім платформаларының қызметтері мен қазақ жазуына негізделген латын қаріпінің АКТ арқылы оқытудағы тиімділіктері талданды.

**Түйін сөздер:** ақпараттық-коммуникативтік технология, латын қаріпі, оқыту, әдіснама, әдіс, дағды, білім беру платформасы

Оразбаева Ф.,<sup>1</sup> Иманқұлова М.<sup>2</sup>

Abai Kazakh National pedagogical university,  
Almaty, Kazakhstan

## THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE STUDY OF THE LATIN ALPHABET

### Abstract

This article examines the effectiveness of studying the Latin alphabet based on the Kazakh script using information and communication technologies, which is recognized as relevant today.

The term communication and the content of information and communication technologies, their functions, types of application, general directions of the educational process were emphasized. It also presents the issues of the transition to the Latin alphabet in Kazakhstan, methods of teaching the Latin alphabet, communicative features of teaching Latin script and the role of dialogue in teaching it using ICT. The types of skills that are formed in students according to the peculiarities of the Latin alphabet based on the Kazakh script were analyzed using information and communication technologies, which is relevant today. The asynchronous and synchronous teaching method was considered, the infinite Miro.com board, edpuzzle.com task system, Google Drive repository, Coreapp.ai lesson and task system, Kahoot.com test type, obs.studio and other computer programs were analyzed. The functions of innovative educational platforms and the effectiveness of teaching the Latin alphabet based on the Kazakh writing in ICT are analyzed.

**Keywords:** Information and communication technology, Latin graphics, teaching, methodological, method, skill, educational platform

Оразбаева Ф.Ш.,<sup>1</sup> Иманкулова М.А.<sup>2</sup>

<sup>1,2</sup>Казахский национальный педагогический университет имени Абая,  
Алматы, Казахстан.

## РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЛАТИНСКОГО АЛФАВИТА

### Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность изучения латинского алфавита на основе казахской письменности с помощью информационно-коммуникационных технологий, что сегодня признано актуальным. Был подчеркнут термин коммуникация и содержание информационно-коммуникационные технологий, их функций, типы применения, общие направления учебного процесса. Также представлены вопросы перехода на латинский алфавит в Казахстане, методики обучения латинскому алфавиту, коммуникативные особенности обучения латинской графике и роль диалога в ее обучении с помощью ИКТ. Типы навыков, которые формируются у студентов по особенностям латинского алфавита, основанного на казахской письменности, были проанализированы с использованием информационно-коммуникационных технологий, что актуально сегодня. Были рассмотрены асинхронный и синхронный метод обучения, проанализированы бесконечная доска Miro.com, система задач edpuzzle.com, репозиторий Google Drive, система уроков и задач Coreapp.ai, тестовый тип Kahoot.com, obs.studio и другие компьютерные программы. Проанализированы функции инновационных образовательных платформ и эффективность обучения латинскому алфавиту на основе казахской письменности в ИКТ.

**Ключевые слова:** информационно-коммуникативная технология, латинская графика, обучение, методология, метод, навык, образовательная платформа

**Кіріспе.** “Ақпарат” сөзі түсіндіру, мазмұндау, әңгімелеу мағынасында жұмсалатын латын тілінің “informatio” сөзінен шыққан. Бүгінгі таңда “ақпарат” сөзі белгілі бір хабарды, жаңалықтарды, белгілі бір оқиғаны білдіреді. “Ақпарат” күрделілігі оның жан-жақты қолданылуымен түсіндіріледі. Айталық, ХХІ ғасыр - *Ақпарат дәуірі* деп аталды. Себебі ақпараттық технология дамып, әлемнің әр түкпіріндегі жаңалықтардың бір мезетте жан-жаққа өте күшті жылдамдықпен ағылып, таратылуымен түсіндіріледі. Әлеуметтану түсіндірме сөздігінде: “Ақпарат (-лат. “informatio” түсіндіру, мазмұндау) ұғымы күнделікті өмірден бастап техникалық салада пайдаланылатын көп мағыналы ұғым. Жалпы алғанда бұл ұғым шектеу, байланыс, бақылау, форма, инструкция, білім, мағына, құрылым, бейнелеу, сезіну тағы басқа ұғымдармен тығыз байланысты”[1, 11 б.] - деген анықтама беріледі. Ақпарат дәуірінде, ақпарат қоғамында өмір сүргендіктен бұл білім беру саласына да тікелей байланысты. Ал, “коммуникация” сөзі хабар алу, алмасу, тасымалдау, хабарды жеткізу ұғымдарын білдіреді. Профессор Ф.Ш.Оразбаеваның зерттеуі бойынша хабардың берілуі бес кезеңді қамтиды[2]: 1. Хабардық пайда болуы; 2. Хабардың жіберілуі; 3. Хабардың жеткізілуі; 4. Хабардың қабылдануы; 5. Хабарға жауап берілуі.

Коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып, жинақтап, жеткізу құрылғыларын қамтитын жалпы ұғым.

Адам баласы хабарды тіл, мимика, іс-қимыл, дыбыс, жарық, сурет арқылы берсе, бүгінгі ақпараттық қоғамда хабарды ақпараттық технологиялар арқылы да беру мүмкіндігі қалыптасты. Демек, ақпараттық технологиялардың қарыштап дамуымен қатар, білім беру жүйесінің талаптары мен сұраныстары да арта түсті.

Ақпараттық-коммуникативтік технологиялар — қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ету, білімді бүгінгі заман талабына сай жанаша, ұтымды және тиімді түрде оқырманның санасына жеткізе білу техника, әдістерінің жиынтығы.

**Әдістеме.** Ақпараттық-коммуникативтік технология арқылы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады. Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы оқытушы білім алушының интеллектуалдық, рухани азаматтық және басқа да адами келбетінің қалыптастыруына игі әсерін тигізеді.

Латын әліпбиінің негізінде жазуды дамыту – әлемдік қайта жаңғыру тұсында, БАҚ-тың сандық (цифровой) жүйеге өту кезеңінде қоғамның ғаламдық коммуникацияға еркін енуін қамтамасыз етеді. Себебі, “Жазу – адамның дүниені, қоршаған ортаны, жинаған білімі мен білігін ой-санасында пайымдап, белгілі бір заңдылықтарға сүйенген мағыналы тілдік бірлік (языковая единица) арқылы жазбаша көрсетуі. Бұл әрекет – дыбыстық жазудың жүйесімен, әр таңбаның белгісімен, жазбаша коммуникацияның ұғынықты үлгісімен жүзеге асатын күрделі процесс. Ол – ұлт мәдениеті мен адамзат құндылықтарының, елдің өркениетінің көрінісі” [3;113 б.].

Бұл ретте, Елбасының 2017 жылғы 26 қазандағы №569 Жарлығына сәйкес Қазақстан латын әліпбиіне көшу жұмысы басталып, жаңа әліпби жобасы бекітілді[4]. Қабылданған бұл әліпбиінің негізінде Қазақстанда Латын әліпбиін оқыту орталықтары, түрлі әдістемелік көмекші құралдар кешенді түрде жарыққа шығуда.

2019 жылы Егемен Қазақстан газетінде “Жаңа әліпби негізіндегі қазақ тілі емлесінің ережелері”[5] жарияланды. Ереженің бастапқы нұсқасы ҚР Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитеті Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтында жасалды.

**Нәтижелер және талқылау.** Бұл ретте қолданылатын әдіс-тәсілдерді жалпылау мақсатында ІТ бағдарламаларын барынша кеңінен қолдану қажеттілігі туындауда. Себебі бірізді, дәстүрлі әдіспен жаңа әріптерді меңгерту бастауыш сынып, тіпті орта сынып оқушыларына тиімді болғанымен, университет студенттері үшін ежіктеп оқу немесе диктант жазып, қатемен жұмыс жасау тиімсіз екені анық. Ақпараттық дәуірде өмір сүргендіктен, қажеттіліктің барлығы интернет ресурстарында кез келген мезетте шыға келеді. Бұл ақпараттың көптігі білім алушы үшін қиындық тудырады сөзсіз. Алайда сол көп ақпаратты қажеттілігіне қарай тауып, қолдана біліп, қорытындылап, тұжырымдап, талдап, өз көзқарасын дәлелдей алу өте үлкен жетістік. Жастар өз уақыттарының басым бөлігін смартфон немесе т.б. гаджеттермен өткізетінін ескерсек, ІТ бағдарламалар кешенімен яғни АКТ арқылы жаңа әліпбиді меңгерту әлдеқайда қолайлы екенін аңғару қиын емес. Сондай-ақ Е.А. Әйрих: “Применение новых информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе позволит направить интеллектуальный потенциал обучающихся на позитивное развитие” [6;14 с.] - дегендей, АКТ білім алушының интеллектуалдық әлеуетін арттыруға да септігін тигізеді.

Алайда, АКТ арқылы жаңа әліпбиді меңгертуде жүйелілік ұстанымын барынша басшылыққа алған абзал. Себебі бұл технологияның өзіндік параметрлері мен оларды жүзеге асыру тетіктері бар. Ақпараттық-коммуникативті технологияның жалпы бағыттары:

1. Электронды оқулықтар
2. Телекоммуникациялық технологиялар
3. Мультимедиялық технологиялар
4. Қашықтан оқыту (басқару) (Internet)

Ақпараттық-коммуникативті технологиямен оқыту мынадай міндеттерді көздейді:

- Оқу-әдістемелік, электронды кешендер құру;
- Әдістемелік Web-сайттар ашу;
- Жалпы компьютерлік желілерді пайдалану;
- Инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау;
- Өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету

Бүгінгі күні білім беру үрдісінде АКТ құралдарын бірқатар параметрлер бойынша жіктеуге болады:

### *1. Шешілетін педагогикалық міндеттер бойынша:*

Базалық дайындықты қамтамасыз ететін құралдар (электрондық оқулықтар, оқыту жүйелері, білімді бақылау жүйелері); практикалық дайындық құралдары (есептер, практикумдар, виртуалды конструкторлар, имитациялық модельдеу бағдарламалары, тренажерлер); көмекші құралдар (энциклопедиялар, сөздіктер, хрестоматиялар, компьютерлік ойындар, мультимедиялық сабақтар).

### *2. Білім беру үдерісін ұйымдастырудағы функциялар бойынша:*

Ақпараттық-оқыту (электрондық кітапханалар, электрондық кітаптар, электрондық мерзімді басылымдар, сөздіктер, анықтамалықтар, оқытатын компьютерлік бағдарламалар, ақпараттық жүйелер); интербелсенді (электрондық пошта, электрондық телеконференциялар); іздеу (каталогтар, іздеу жүйелері).

### *3. Ақпарат түрі бойынша:*

Ақпараттық ресурстар (оқулықтар, оқу құралдары, есептер, тестілер, сөздіктер, анықтамалықтар, энциклопедиялар, мерзімді басылымдар, сандық деректер, бағдарламалық кешендер және оқу-әдістемелік материалдар); көрнекі ақпараты бар электрондық ресурстар (коллекциялар: фотосуреттер, портреттер, иллюстрациялар, үдерістер

мен құбылыстардың бейнефрагменттері, тәжірибелерді көрсету, бейне экскурсиялар; статистикалық және динамикалық модельдер, интерактивті модельдер; символдық объектілер: схемалар, диаграммалар); аудиоапараты бар электрондық ресурстар (өлеңдер, дидактикалық сөйлеу материалдары, музыкалық шығармалар, тірі және жансыз табиғат дыбыстары, синхрондалған аудио объектілер); аудио және бейне апараты бар электрондық ресурстар (тірі және жансыз табиғаттың аудио және бейне объектілері, пәндік экскурсиялар);

4. *Нысан бойынша өзара іс-қимыл:*

Асинхронды байланыс режимінің технологиясы – “offline”;

синхронды байланыс режимінің технологиясы – “online”.

Қазіргі кезде ақпараттық технологиялардың дамуы оқыту мәселесінде де қоғамдық сұранысқа ие екендігі айқын байқалады. АКТ арқылы оқыту жаңашылдығымен ғана емес, тиімділігімен ерекшеленіп жүр. Сонымен бірге қазақ тілді сайттар мен бағдарламалар күн сайын толығып, өз қолданушыларын табууда. Қарқынды өсіп келе жатқан қазақ тілді сайттарға деген сұраныстың артуы оның әлеуметтік тұрғыдан сұранысқа ие екенін көрсетеді.

Латын әліпбиін оқытуда *тілдесім* әрекеттерінің маңызы зор. Латын әліпбиін оқытуға арналған әдістемелік зерттеулердің қай-қайсысы да тілдесім, оның ішінде *оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым* әрекеттерін қамтымай оқыта алмайды. Ол қазақ жазуына негізделген латын әліпбиін меңгеруде қалыптастыратын дағдылармен де өте тығыз байланысты. Жалпы дағды – адамда автоматтану түрінде қалыптасқан бір іс-әрекет. Латын әліпбиінде жазу дағдысын қалыптастыру екі жолмен жүзеге асады. Біріншісі, *сенсорлық дағды*, яғни оқушының сезім мүшелері арқылы әріптерді тану, жазу, оқу *оқылым* және *жазылым дағдысын* қалыптастырады. Қабылдау, түсіну, ұғу, тұжырымдау, пайымдау, қорыту, дәлелдеу арқылы дағдының *интеллектуалдық* түрін қалыптастырады. Интеллектуалдық дағды түрлеріне оқылым, жазылым, іскерлік, білім-білік, сөйлеу, т.б. дағдылары жатады. Дағды – білім алушыға ең қажетті құрал. Оқылым дағдысы – жазбаша мәтінді түсіну және қабылдаумен байланысты әрекеттің автоматтанып, дер кезінде, жылдам істелуі. Оқылым дағдысын қалыптастыратын оқылымның зерделік оқылым, танымдық оқылым, ізденімдік оқылым, көрсетімдік оқылым [2] түрлері мәтіндік тапсырмаларды орындату арқылы қалыптастырады. Жазылым дағдысы – ойды жарыққа графикалық үлгіде шығарудың дағдыға айналған түрі. Жазылым дағдысын графика мен орфографиялық нормаларды жетік меңгерудің жолдарын қалыптастыратын жазбаша тапсырмалар беру арқылы дамытады. “Әліпби мен дыбыстың графикасын жүйелі меңгерту – оқу мен жазуға үйретудің алғашқы баспалдағы бола келіп, тілүйренушінің қажетті дағдыларының қалыптасуына негіз болады” [7; 44 б.]. Түсіндіру, әңгімелеу, қорғау, сипаттау, суреттеу – тыңдалым, айтылым, тілдесім әрекеттері арқылы *сөйлеу дағдысын* қалыптастырады. Сөйлеу дағдысы білім алушылардың тілдік амалдар арқылы лексикалық қорын, ойын жүйелі, нақты жеткізуге, тіл мәдениетін қалыптастырып, шешен сөйлеуге тәрбиелейді. Тыңдалым әрекеті арқылы білім алушылар қазақ жазуына негізделген диктант жазып төселеді. Айтылым, тілдесім әрекеттері арқылы білім алушылар алған білімін қорытып, өз тұжырымдарымен, көзқарастарымен бөліседі. Қазақ жазуына негізделген латын әліпбиінің тарихы, теориясы туралы білімін қорытындылау, дәлелдеу, тұжырымдау, салыстыру – *ақыл-ой, білім, білік дағдыларын* қалыптастырады. Ақыл-ой, білім, білік дағдылары білім алушылардың латын әліпбиінің тарихы, теориясы, методологиясы жайындағы білімдерін тереңдетіп, біліктіліктерін арттырады. Қазақ тіліндегі термин, кәсіби сөздерді және жалпы лексикалық қордың орфографиялық нормаларын, жазылу емлесін меңгеру – *іскерлік дағдысын* қалыптастырады. Қазақ жазуына негізделген латын графикасы грамматологияны, орфографиялық нормаларды, жазудың емле ережелерін қамтиды, сондықтан оларды меңгеру білім алушылардың іскерлік дағдыларын дамытады.

Латын әліпбиін АКТ арқылы оқыту синхронды және асинхронды түрде жүзеге асады. Оқытудың екі тәсілі де білім алушыға өте қажет, яғни біржақты қолдануға болмайды. Синхронды тәсіл арқылы оқытушы тақырыпты түсіндіріп, баяндап, сауал қою арқылы кері байланыс алып, білім алушылар өз жобаларын қорғай алады. Синхронды тәсіл *түсіндіру және түсіндірмелі-иллюстративтік* т.б. әдістерді қолдануға өте тиімді. Мұндай әдістердің ұтымдылығы қашықтықтан оқығанда оқытушы мен білім алушылардың бетпе-бет түсіндіру, баяндау, әңгімелеу әрекеттері және білім алушылардың ғылыми жобаларын қорғап, талқылағанда көрінеді. *Түсіндіру әдісі* – білім мазмұнын, оның заңдылықтарын, жолдарын, ерекшеліктерін ауызша баяндау немесе дәріс жүргізу арқылы білім алушыларға ұғындыру. Түсіндірмелі-иллюстративтік әдіс – оқытушының білім алушыларға білім мазмұнын түсіндіру барысында әр түрлі көрнекі құралдары мен компьютерлік бағдарламаларды пайдалана отырып жүзеге асыруы. Осыған сәйкес ZOOM.US – платформасын, www.whatsapp.com - интернет-сферасындағы бейне байланысты, www.skype.com әлеуметтік желісін, Discord.com – әлеуметтік желісінің аудио байланысын, Google.meet бейне байланысын және т.б. интернет платформалары мен желілерді қолдануға болады.

Ал асинхронды оқыту тәсілі арқылы білім алушылар алған білімін қорытындылап, тұжырымдап, салыстырып, иллюстрациялап, қолданып, тексеріп, эксперимент жүргізіп, дәлелдеп, өз жобаларын жасай алады. Осы орайда асинхронды оқытудың ерекшелігі – қолданылатын әдіс түрлерінің де, компьютерлік бағдарламалардың да көптігі. Айталық, “INSERT” әдісі, “Кластер” әдісі, “Фишбоун” әдісі, “SWOT” – талдау әдісі, “Кейс – стади” әдісі, т.б.

“INSERT” әдісінде оқылған мәліметті түртіп алу жүйесі бойынша таным түсінігін қалыптастырады. Жаңа материалмен таныса отырып, түртіп алу жүйесімен мәлімет жинайды, саралайды, бағалайды. Тапсырманы оқып, түртіп алу жүйесі бойынша жұмыс жасалады: W- білемін; + жаңалық; – білмеймін; ?- білгім келеді; кесте жүйесі бойынша жұмыс жасайды. Бұл кесте жүйесін латыннегізді әліпбиді АКТ арқылы меңгеруде Google – кесте онлайн-қосымшасы арқылы жүзеге асыруға болады.

“Кластер” әдісінде идеялар мен ақпараттардың арасындағы байланыстарды жинақтайды, тұжырымдайды. Тақырыптардың байланыстары туралы сұрақтар құрастырып, оларға жауап іздейді, идеяларды жинақтайды. Тұжырымды ойларын қарталарға түсіріп, топтық жұмыс қорғалады.

“Фишбоун” әдісінде (Жапондық профессор Исикава бойынша) жаңа мәліметті, идеяларды сұрақ-жауап арқылы жаза отырып, қорытынды ойларын жинақтайды. Берілген мәлімет бойынша өздері сұрақ қойып, жауабын топтық жұмыста талқылауға, ой қорытуға белгілі бір қорытындыға келуге жетелейді. Постерге балықтың қаңқасы суретін салып, басына тақырып жазылады. Денесінің жоғарғы жағындағы қанаттарға идеяның себептері, төменгі қанаттарға идеяның салдары жазылады. Түйінді ой құйрығына жазылады. Кейін ауызша, жазбаша кері байланыс беруге болады.

“SWOT” – талдау әдісінде оқушының бір мәселе бойынша ойлау, талдау, салыстыру қабілетін дамытады. Өз пікірін ашық айтуға дағдыланады. Сабақты қорытындылау барысында және кері байланыс беруге қолданылады. Бұл әдісті қолдану барысында мәселенің жағымды, жағымсыз жақтарына сараптама беріледі, мүмкіндіктері бағаланып, қауіп-қатерлері туралы нақты дәлелдер келтіріледі.

“Кейс – стади” әдісінде нақты болған немесе ойдан шығарған жағдаятты талдап, болжайды. Оқушылардың есте сақтау қабілеті артады. Мәселелерді шешуге, баламасын анықтауға, мақсаттарын айтуға, талдауға мүмкіндік береді. Жұмысты жүргізу үшін бір жағдаят ұсынылады, оны бөліп-бөліп кезекпен оқиды, немесе айтады, қалғандары талдау жасап, өз ойларын ортаға салады.

Бұл асинхронды оқыту тәсілінде Miro.com шексіз тақтасы, edpuzzle.com тапсырмалар жүйесі, Google Drive қоймасы, Coeapp.ai сабақ және тапсырмалар жүйесі, Kahoot.com тест түрі, obs.studio және басқа да компьютерлік бағдарламалар өте тиімді.

**Қорытынды.** Қазақ жазуына негізделген латын әліпбиін АКТ арқылы оқытудың тиімділігі:

- Латын әліпбиін меңгеруге қызығушылығы артады;
- шығармашылықпен жұмыс істеуге тәрбиелейді;
- қосымша мәліметтер береді;
- өз білімін шыңдауға көмектеседі;
- уақытын үнемдейді;
- көрнекілікті өзі жасай алады;
- компьютерлік сауаттылығы ашылады;
- шығармашылық қабілеті арта түседі;
- білім, біліктілік дағдылары дамиды.

Осы ретте латын графикасына негізделген қазақ жазуын АКТ арқылы меңгерту әдістемесінің әзірленуі тек қазақ халқына ғана емес, сондай-ақ қазақ тілін меңгеруші түркі халықтары мен өзге ұлттарға да қашықтан оқыту ретінде қызмет ете алады.

Қазіргі кезде интернет ақпарат таратудың және алудың басты арнасы болып отыр. Интернет көмегімен жастар білім алып, әртүрлі жақсы/жаман дағды қалыптастырып та жататыны белгілі. Сонымен қазақ тіл білімінде латын әліпбиін онлайн және офлайн оқыту мәселелері назардан тыс қалып жатқан жайы бар. Сондықтан бұл мәселе қазіргі кезде кезек күттірмейтін аса өзекті әрі аналогы жоқ тақырыптың бірі деп айтуға болады.

Мақала Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Тілдік коммуникация парадигмалары: әдеби айтылым мен латынәліпбилі жазылым» атты гранттық жобасы (ЖТН АР08855685) негізінде жарияланды.

Статья опубликована на основе грантового проекта Министерства образования и науки Республики Казахстан «Парадигмы языковой коммуникации: литературное говорение и письмо на латинской графике» (ИРН АР08855685).

The article was published on the basis of a grant project of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan " The Paradigms of language communication: literary speaking and Latin graphic writing" (Grant No. АР08855685).

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Биекенов К., Садырова М. Элеуметтанудың түсіндірме сөздігі. – Алматы: Сөздік-Словарь, 2007. – 344 бет.
- 2 Тілдік қатынас негіздері : оқулық / Оразбаева, Ф. Ш., - Алматы : Print-S, 2005 . - 145 б. - кітап.
- 3 Оразбаева Ф.Ш., Иманқұлова М.А. Казахское письмо, основанное на латинской графике: история и методология. Bulletin Almanach science Association France-Kazakhstan, Volume 2, 2018. Входит в базу РИНЦ. 133 с. – С. 113-124. – журнал мақаласы.
- 4 Қазақ тілі әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіру туралы заң. 2017.<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1700000569> (дата обращения: 12.03.2019) - интернет көздері.
- 5 Жаңа әліпби негізіндегі қазақ тілі емлесінің ережелері//Егемен Қазақстан. 2019 жыл 18 қаңтар №11 (29490) Б.6-7. – газет мақаласы.
- 6 Е.А. Эйрих. Применение информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе – требование международных стандартов// Вестник. Инновационного Евразийского университета. 2012. - №3. – С. 14-19.
- 7 Оразбаева Ф.Ш., Дәулетбекова Ж.Т., Рауандина А.Қ. Сауаттылық кепілі – дыбыстар жүйесінің дұрыс қолданылуы. Абай ат.ҚазҰПУ. Хабаршы. Филология ғылымдары сериясы . No1(71), 2020. – 38-44 бб.

References:

1. Biekenov K., Sadyrova M. Äleumettanudyñ tüsindirme sözdığı. – Almaty: Sözdık-Slovär, 2007. – 344 bet.
2. Tıldık qatynas negızderı : oqulyq / Orazbaeva, F. Ş., - Almaty : Print-S, 2005 . - 145 b. - kitap. 3
3. Orazbaeva F.Ş., İmanqılova M.A. Kazahskoe pismo, osnovannoe na latinskoi grafike: istoria i metodologia. Bulletin Almanach science Association France-Kazakhstan, Volume 2, 2018. Vhodit v bazu RİNS. 133 s. – S. 113-124. – jurnal maqalasy. 4
4. Qazaq tılı älipbim kirilisadan latyn grafikasyına köşiru turaly zañ. 2017.http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1700000569 (data obraşenia: 12.03.2019) - internet közderi. 5
5. Jaña älipbi negızındeǵı qazaq tılı emlesiniñ erejeleri//Egemen Qazaqstan. 2019 jyl 18 qañtar №11 (29490) B.6-7. – gazet maqalasy. 6
6. E.A. Eirih. Primenenie informacionno-komunikacionnyh tehnologi v uchebnom prosese – trebovanie mejdunarodnyh standartov// Vestnik. İnnovacionnogo Evraziskogo universiteta. 2012. - №3. – S. 14-19. 7
7. Orazbaeva F.Ş., Däuletbekova J.T., Rauandina A.Q. Sauattylyq kepılı – dybystar jüiesiniñ dürys qoldanylyu. Abai at.QazÜPU. Habarşy. Filologia ğylymdary seriesy . No1(71), 2020. – 38-44 bb.

МРНТИ 11:15.23

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.59>

*Оралова Г. С.<sup>1</sup>*

*<sup>1</sup>Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті,  
Қызылорда, Қазақстан*

### АБАЙ ТАҒЫЛЫМЫ – ҰРПАҚ ТӘРБИЕСİNДЕ

*Аңдатпа*

Абай Құнанбайұлы – өмір шындығын дәл бейнелеп, одан қорытынды шығара білген ақын. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың “Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан” атты мақаласын негізге ала отырып, Абай шығармаларының тәрбиелік мәні талданды.

Абай өз шығармалары арқылы әрбір адам оқыған, тәрбиелі, мақсаты айқын, анық болу қажет деген талап қойып, келер ұрпақтың тәрбиесіне ерекше көңіл аударған. Мақалада Абай шығармалары жастарды білімге, ғылымға, еңбексүйгіштікке тәрбиелейтін зор идеялы және ұлттық сананы жаңғыртып, ұлттық кодты айқындауда ұрпаққа рухани жол көрсетер туындылар екендігі талданды. Жақсы өмір сүру, өмірді тану, өнерді үйрену бәрі еңбекпен келетіндігі Абайдың шығармалары арқылы дәлелденген. Ұрпақ тәрбиелеуді үйрететін тағылымды шығармаларының, суреткерлік, сыншылдық, сипаты ғалымдар пікірлерімен дәйектелініп айқындалды. Абай өлеңдерінің сыншылдығы әлем классиктері туындыларымен сабақтастықта талданды. Сөзі орамды, тілі өткір қарасөздерінің тәрбиелік мәні сараланды. Дәстүр жалғастығы аясында Абай шығармаларының өміршеңдігіне, көркемдігіне әдеби теориялық талдаулар жасалынды. Жұмыстың қорытындысында ақынның ғибратты туындылары келер ұрпаққа өнегелі ой, ғибратты үлгі, өмір ережесін, тәрбие тағылымын ұсынатындығы пайымдалған.

**Түйін сөздер:** қара сөз, толық адам, рухани, даналық, ұлттық сана, дүниетаным, ғибрат, психология, әдеби мұра

*Oralova G.<sup>1</sup>*

*<sup>1</sup> Korkyt ATA Kyzylorda University,  
Kyzylorda, Kazakhstan*

### EDUCATION ISSUES IN WORKS OF ABAY

*Abstract*

Abay Kunanbayev is a great poet who skillfully summed up the realities of life that he accurately depicted in his own works. The educational value of Abay's works is analyzed on the basis of the article by the President of the Republic of Kazakhstan Kasym-Zhomart Tokayev "Abay and Kazakhstan in the XXI century" in this article. The purpose of the article is to recreate the national consciousness and define the national code. Abay is a person who looked critically at life and managed to see all the contradictions in it. Abay paid special attention to the upbringing of the younger generation, calling on each of them to learn through his works, set clear goals for the future, be educated and demanding of themselves. The significance of Abay's works with huge ideas of educating young people to knowledge, science, and hard work is analyzed in the article. In works of Abay, it is also proved that to live a good life and learn it, study art and achieve recognition, all these things are